

המערך הבא לקוח מתוך סדרה של 4 מערכים להוראת סיפורי בראשית, בדגש על בראשית א' ובראשית ג'- סיפור בריאת העולם וסיפור הגירוש מגן העדן. את סדרת המערכים כתב עידו גידלי- מורה לתנ"ך ומקצועות הומניים בחטיבת ביניים ובחטיבה עליונה, במסגרת עבודת הסיכום שלו בכנס קדמה ה-6: "לשלב צדק חברתי בתכנית הלימוד שלנו". בחרנו להביא לפניכם את המערך כדוגמא לשיעור שמעורר לחשיבה מורכבת ורבת רבדים, שאחד מהכלים לעידודה הוא קלפי "מקלפת- קלפים עם אג'נדה" אותם הפיקה עמותת קדמה. תודה רבה לעידו על שיתוף הפעולה והנכונות לשתף.

מערך 3: בראשית ג'- הגירוש מגן העדן

מטרת השיעור: היכרות עם סיפור גן העדן ובחינה מחודשת של תפקיד האישה (ובמידת מה גם של הנחש והגבר) בסיפור.

ההפסקה שלפני השיעור יש להניח בכיתה קערה מלאה בשוקולד "קליק" ולכתוב בגדול על הלוח "נא לא לגעת". עם הכניסה לכיתה אין להתייחס לתגובת התלמידים/ות ביחס לקערה.

פתיחה:

מה מפתה אותנו בחיים?

נכתוב על הלוח את התשובות השונות וננסה להגיע יחד עם התלמידים/ות להגדרה של פיתוי.

האם אנחנו אמורים/ות לעמוד בפיתוי? האם זה אידיאל? מדוע?

השאלה שננסה להבין היום היא מי אחראי על הגירוש מגן עדן? (לאחר קריאה מעמיקה יותר גם נשאל האם מדובר במהלך מצער או דווקא משמח).

עבודה במליאה:

נקרא בכיתה את הסיפור עד פסוק 8 ונמלא את הטבלה הבאה:

האיסור לפי האישות	האיסור לפי הנחש	האיסור לפי אלוהים	
הגן אמר אלוהים לא תאכלו ממנו לא תגעו בו פן תמותון	בר' ג', 1 - "אף כי אמר אלוהים לא תאכלו מכל עץ הגן"	בר' ב', 17- "מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות"	ציטוט
מתקנת את איסור הנחש- מותר לאכול מפרות הגן ואסור רק מעץ הדעת. מגדילה את האיסור - אומרת שאסור גם לגעת. מקטינה את העונש, אולי תמותו - לא בטוח.	מגדיל את האיסור - אומר שאסור לאכול מכל הפרות של כל העצים		מה השינוי מהציווי המקורי?
מגזימה את האיסור הראשוני ומרגיעה את עצמה. שלא בטוח תמות אם תאכל.	מבלבל את האישה, מעצבן אותה.		מה עושה השינוי?

מי אחראי בעיניכם/ למה שמתרחש? (יש כאן מספר תשובות אפשריות- האדם, האישה, הנחש, ו-ה'!).

בשלב זה נחלק את הכיתה ל-5 קבוצות- כל קבוצה תקבל 10 קלפים של קלפי "מקלפת" (קלפים המעודדים קריאה ביקורתית של סיפורים).
התלמידים/ות יקראו בקבוצות מחדש את הסיפור וייעזרו בשאלות שעל הקלפים כדי לנסות ולענות על השאלה:

מי אחראית/ על מה שאירע?

שאלות אפשריות מתוך הקלפים (בחפיסה השלמה 99 שאלות שניתן לבחור מתוכן את המתאימות ביותר):

1. מהי תמונת המציאות שמבנה הסיפור? איך נראה העולם לפי הסיפור ועד כמה הוא דומה או שונה משלי?
2. מה מסופר על דמויות "מרכזיות": מה הן עושות, מרגישות וחושבות? מהי תפיסת עולמן?
3. מה מסופר על דמויות "שוליים": מה הן עושות, מרגישות וחושבות? מה אני לומד/ת על תפיסת עולמן?
4. מהם היחסים המתוארים בין הדמויות? מה יחסי הכוח בניהן?
5. איך הסיפור משפיע באופן שונה על דמויות שונות?
6. למה, ע"פ הטקסט, מספרים לי את הסיפור? מה המטרה של הלימוד או הקריאה? מדוע חשוב לקרוא אותו? מה רוצים שיקרה לי כתוצאה מהקריאה?
7. מה לא מסופר על הדמויות המרכזיות ולמה?
8. מה לא מסופר על דמויות השוליים?
9. מה היה הגיוני שיהיה בסיפור אבל נראה כאילו הושמט ממנו?
10. מה הסיפור שלא מספרים לי? כיצד זה שלא מספרים לי, משפיע על השקפת עולמי?
11. מי יכול להפסיד מהסיפור?
12. מי יכול להרוויח מהסיפור?
13. אם דמות משנית בסיפור היתה מספרת אותו, מה היתה מספרת?
14. מה יותר חשוב ממה? כמה פעמים מאוזכרות הדמויות המרכזיות בהשוואה לאלו שבשוליים? מהו סדר הצגת הדמויות? כמה מקום מוקדש להן בסיפור?
15. איך מיוצגות הדמויות? באילו מונחים ותכונות משתמשים כדי לתאר אותן? איזו השפעה יש לזה על הקוראות והקוראים?
16. אילו שאלות נוספות אני יכול/ה לשאול על הסיפור?
17. מה אני לומד/ת מהסיפור על עצמי? על הקהילה שלי? על החברה שאני חי/ה בה?
18. האם חשוב שהתלמידים והתלמידות שלי יכירו את הסיפור, או שאפשר לוותר עליו? מאיזה סיבות?

דיון:

נאסוף את הכיתה למליאה לדיון נוסף כדי לשמוע את דעות התלמידים/ות, ותובנות או שאלות שעלו בעקבות העבודה עם הקלפים.

נעלה חזרה בזיכרון התלמידים/ות את קערת השוקולד מתחילת השיעור:

למה שמתו לכם את זה על השולחן? האם זה היה הוגן? האם ציפיתי שתעמדו בפיתוי? מדוע?

בהנחה שחלק ניכר מהתלמידים/ות בכל זאת מצביע על האישה כאחראית העיקרית לגירוש מגן העדן,

נניח אתגר נוסף בפני התלמידים/ות: **האם קבלת הדעת, הסקרנות והידיעה הם בכלל רעים?**

נחלק/נקרין בכיתה את הטקסט הבא-

כמה נחמד להשכיל- נעם דן

איש ואישה ומה שביניהם. ומי שביניהם. אלוהים ונחש. זרים בבית.
 הברית שלהם עוד לא קדושה, עוד לא ברורה. מתפענחת ברגעים אלה ממש.
 אמא שלי אמרה לי פעם, לא כל כך מזמן, שכל הד.נ.א של הקשרים האנושיים - מופיע ממש ברגעי
 הלידה שלהם. מה אמרתי לו? האם הוא טיפל בי? מתי התמקמתי בחייו? אילו תפקידים קיבענו במסמרות
 אל תוך חיינו המשותפים. לשיטתה הכל מופיע בבירות, כמו מפה צחורה שנפרשת על שולחן שבת כבר
 ברגעים הראשונים של המפגש. אני תמיד קצת מקווה שהיא טועה.
 ובכל זאת - כל השחקנים הראשים במחזה הזה מתבוננים באקדח הפרוטי הזה שמופיע במערכה
 הראשונה ויודעים שהמיץ ניגר ממנו עד תום הפרק.
 והיא, כמה אני אוהבת אותה, בוחנת את המציאות ומחייכת. היא יודעת כי טוב העץ למאכל, היא יודעת כי
 תאווה הוא לעינים והכי משמח אותי שהיא מבינה כי נחמד העץ להשכיל. זה הצירוף היפה ביותר כאן.
 ואמת, כמה נחמד להשכיל.
 היא פועלת מתוך רעב גדול, מתוך חיות וסקרנות פרועה. ותיקה, ותאכל, ותתן. כמה פעלתנות נחושה
 ונדיבה יש בה. לא תשכנעו אותי שהיא המיטה אסון. לא מאמינה שזה לא בדיוק מה שאב מאחל לילדיו.
 אני רואה את החיוך שלה עד כאן. אני כל כך שמחה בה ובבחירות שלה. טעים לדעת.

**מה מבקשת הכותבת להגיד על תפקוד האישה בפרק זה?
 אילו תכונות מבליטה הכותבת ביחס לאישה?
 האם אתם/ מסכימים/ות איתה? מדוע?
 האם עדיף היה להישאר בגן העדן, נטולי דעת וסקרנות? מדוע?**

סיכום:

בתרבות היהודית וגם הנוצרית, חטא גן העדן נחשב לחטא הקדמון והנורא. לאשה יש בו תפקיד משמעותי מאד,
 כמעט תמיד על דרך השלילה. במובנים רבים תרם המסגור של האשה כחוטאת בסיפור זה כדי לדכא אותה לאורך
 אלפי שנים.
 אחרי שבחנו מחדש את התרחשות הדברים, ניתן אולי לראות את הסיפור באור חדש, ובוודאי את תפקודה של
 האישה באופן אחר ומחמיא יותר.